

УДК 347.775

Євген Володимирович КОВАЛЬОВ,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри економіки та фінансів факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Юлія Володимирівна ШИПІК,

студент Харківського національного університету внутрішніх справ

РІВЕНЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Зміцнення фінансів сучасної держави має високу актуальність. За період з 2000 р. по 2014 р. за даними офіційної статистичної інформації нами проведені дослідження фінансової безпеки України за напрямками: бюджетної, грошово-кредитної, валютної, боргової безпеки.

Рівень бюджетної безпеки України оцінювався за двома показниками: 1) відношення дефіциту (профіциту) Державного бюджету до ВВП, %; порогове значення відношення дефіциту Державного бюджету до ВВП – не більше 3 %; 2) відношення дефіциту (профіциту) торгового балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, %; порогове значення дефіциту торгового балансу – не більше 5 % загального обсягу зовнішньої торгівлі.

Результати дослідження рівню бюджетної безпеки свідчать про те, що:

- до 2006 р. рівень бюджетної безпеки України в цілому знаходився на нормальному рівні – ні один з показників не перевищував порогове значення, у 2000 р. і 2002 р. навіть існував профіцит Державного бюджету, з 2000 р. по 2004 р. – профіцит торгового балансу;

- з 2006 р. по 2013 р. дефіцит торгового балансу України перевищував порогове значення (5 %). В 2008 р. дефіцит торгового балансу (12,18 %) перевищував порогове значення (5 %) більш ніж у 2,4 рази. В 2011–2013 рр. перевищення декілька зменшилось, але оставалось досить високим – приблизно в 1,9–2,07 рази. В 2014 р. дефіцит торгового балансу (0,43 %) повернувся до зони нормального рівню;

- дефіцит Державного бюджету перевищував порогове значення (3 %) на протязі 2009 р. (3,89 %), 2010 р. (5,94 %). У 2011 р. дефіцит повернувся до зони нормального рівню (1,79 % < 3 %), але з 2012 р. (3,79 %) по 2014 р. (5,05 %) суттєво перевищував порогове значення.

Таким чином, в зв'язку з тим, що до 2014 р. більшість значень індикаторів цього напрямку: дефіциту Державного бюджету і дефіциту торгового балансу стійко перевищували порогові значення, рівень бюджетної безпеки України у цей період оцінюємо як передкризовий. У 2014 р. рівень бюджетної безпеки підвищився до критичного

(порогове значення перевищував один індикатор – показник дефіциту Державного бюджету).

Рівень грошово-кредитної безпеки України оцінювався за трьома показниками: 1) обсяг готівки в обігу, %; порогове значення – не більше 4 %; 2) рівень інфляції, %; порогове значення – не більше 107 %; 3) обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % до ВВП; порогове значення – не менше 30 %.

Результати розрахунків рівню грошово-кредитної безпеки України свідчать про те, що:

- обсяг готівки на протязі всього періоду дослідження (2000–2014 рр.) перевищував порогове значення (4 % ВВП). Особливо значні перевищення – у 4–5 разів були у 2008 р. (16,32 %), 2009 р. (17,19 %), 2010 р. (16,90 %), 2013 р. (16,61 %), 2014 р. (22,76 %);

- рівень інфляції у 2000 р., з 2003 р. по 2010 р. і в 2014 р. перевищував порогове значення (107 %). Особливо значні перевищення спостерігалися у 2000 р. (125,8 %), 2008 р. (122,3 %), 2014 р. (124,9 %);

- обсяг кредитування банками реального сектору економіки з 2005 р. знаходився у зоні нормального рівню.

Таким чином, в зв'язку з тим, що більшість значень індикаторів цього напрямку: обсягу готівки в обігу, рівню інфляції на протязі періоду дослідження стійко порушують порогові значення, рівень грошово-кредитної безпеки України оцінюємо як передкризовий.

Рівень валютної безпеки України оцінювався за двома показниками: 1) індекс зміни офіційного курсу гривні до долара США, %; порогове значення – не більше 106 %; 2) відношення обсягів депозитів в іноземній валюті до загальних обсягів депозитів, %; порогове значення – не більше 25 %.

Результати розрахунків рівню валютної безпеки України свідчать про те, що:

- індекс зміни офіційного курсу гривні до долара США до 2014 р. в цілому знаходився на нормальному рівні (не більше 106 %). Однак, в 2014 р. (225,08 %) перевищення порогового значення досягло 2,12 раза;

- відношення обсягів депозитів в іноземній валюті до загального обсягу депозитів на протязі всього періоду з 2000 р. по 2014 р. стабільно і суттєво – в 1,5–2 рази перевищує порогове значення (25 %).

Таким чином, в зв'язку з тим, що до 2014 р. значення одного індикатора – відношення обсягів депозитів в іноземній валюті до загальних обсягів депозитів стійко перевищували порогове значення, рівень валютної безпеки у цей період оцінюємо як критичний. У 2014 р. рівень валютної безпеки України знизився до кризового (всі індикатори перевищили порогові значення).

Рівень боргової безпеки України оцінювався за одним індикатором відношення загального обсягу державного боргу до ВВП,%; порогове значення – не більше 55 %.

Результати розрахунків рівню боргової безпеки України свідчать про те, що до 2014 р. відношення загального обсягу державного боргу до ВВП не перевищувало порогове значення і знаходилося у зоні нормального рівню. В 2014 р. порогове значення суттєво, у 1,3 раза перевищено.

Таким чином, в зв'язку з тим, що індикаторний показник з 2014 р. суттєво порушує порогове значення, рівень боргової безпеки України оцінюємо як кризовий.

За результатами проведеного дослідження фінансової безпеки України за напрямками бюджетної, грошово-кредитної, валютної, боргової безпеки за період 2000–2014 рр. сформульовані наступні висновки:

1. Стан фінансової безпеки держави у цей період приймає чотири рівні:

- нормальний (індикатори у межах порогових значень);
- критичний (хоча б один з індикаторів перевищує порогове значення);
- передкризовий (перевищуються порогові значення більшості індикаторів);
- кризовий (перевищуються порогові значення всіх індикаторів).

Проведене дослідження свідчить про те, що на протязі всього періоду дослідження фінансова безпека України знаходилась на недостатньому рівні. У період 2000–2013 рр. рівень переважно передкризовий, у 2014 р. – кризовий.

2. Результати дослідження свідчать про те, що в Україні практично відсутній реально діючий механізм моніторингу і виправлення негативних проявів фінансової безпеки держави. Розробити і використовувати такий механізм – життєво необхідно для України.

3. Негативний стан фінансової безпеки України на протязі тривалого періоду – це свідчення неякісного виконання своїх функцій державними службовцями фінансового сектору управління. На часі актуальна для всіх органів управління дія сучасної ефективної системи підбору, призначення, мотивації і посадових переміщень державних службовців.

4. Для підвищення ефективності фінансової системи держави моніторинг фінансової безпеки доцільно тісніше зв'язати зі стратегічним, тактичним і оперативним плануванням фінансів.

Одержано 19.10.2016